

ŽENIDBA I DJEVIČANSTVO U 1 KOR 7

DR BONAVENTURA DUDA

I. UVODNE NAPOMENE

1) SUODNOSNOST ŽENIDBE I DJEVIČANSTVA U 1 KOR 7

Više no inače, u egzegezi 1 Kor 7 valja se što tješnje prislanjati uz tekst.¹ Stalno smo naime u opasnosti »eis-egzeze« da uvodimo u *ovu* Pavlovu misao primisli od drugud prije nego nam zasine što jasnije baš *ova* Pavlova pouka.² Pavao ovdje ne govori naprosto o ženidbi i djevičanstvu u nekoj pukoj usporednosti. Izazvan pitanjem Korinćana (7,1) kako izgleda da potcjenjuju ženidbu,³ Pavao brani ženidbu. Ali on ne može razložiti *kršćansku* ženidbu bez upućivanja na drugi status, ozakonjen u novom Kristovu poretku, a to je djevičanstvo. Razlažući pak djevičanstvo, ne može a da ga stalno ne suodnosi sa ženidbom. Uistinu, u svemu njegovu izlaganju ove su dvije kršćanske vrednote — ženidba

1 ADINOLFI M., *La santità del matrimonio in 1 Tess. 4, 1-8* u *Rivista biblica* 24 (1976) 165-184; ISTI *Il matrimonio nella libertà dell'etica escatologica di 1 Cor 7* u *Antonianum* 51 (1976), 133-169; ISTI, *Motivi parenetici del matrimonio e del celibato in Cor 7* u *Rivista biblica* 26 (1978) 71-91; BIGARE C., *Appel au célibat consacré (1 Co 7, 32-35)* u *Assemblées de Seigneur* 35, str. 27-33; DE BOOR W., *Prva poslanica Pavla Korinćanima*, Zagreb 1974, str. 121-150; KUGELMAN R., *La prima lettera ai Corinti* u *Grande Commentario Biblico*, izd. Queriniana (prijevod s engleskog), Brescia 1973, str. 1163-1170; LEON-DUFOUR X., *Mariage et continence selon S. Paul* u zborniku *A la rencontre de Dieu. Memorial A. Gélín*, Le Puy 1961, str. 319-329; ISTI, *L'appel au célibat consacré (1 Co 7, 25-35)* u *Assemblées du Seigneur*, stari niz 95, str. 17-32. ISTI, *Du bon usage de ce monde (1 Co 7, 29-31)* u *Assemblées du Seigneur*, novi niz 34, str. 26-31; MASSIMI M., *Per un amore totale (1 Cor 7, 25-35)* u *La vita religiosa*, izd. Queriniana, Brescia 1974, str. 140-148; ŠKRINJAR A., *Pavlove poslanice*, Zagreb 1971 (ciklostilom), str. 60-65. ISTI, *Dopušta li sv. Pavao drugu ženidbu rastavljenima*, u *Obnovljeni život* 29 (1974) 174-175.

2 U 1 Kor nalazimo doduše najčvršće građen, ali nipošto cjelovit Pavlov ekspoze o ženidbi i djevičanstvu. Pošto odavde izložimo točnije Pavlovu misao, treba da je popunimo iz drugih Pavlovih poslanica: 1 Sol 4, 3b-5; Ef 5, 25-33; (Heb 13, 4), a onda iz evanđelja (o tome v. temeljno predavanje Dr Dugandžića).

3 1 Kor daje nam uvid u probleme mlade, revne ali još nezrele kršćanske zajednice koja se, u stanju sazrijevanja, sučeljuje s najrazličitijim strujanjima u samoj sebi i u svom poganskom okolištu. Još se sukobljuju stare poganske navike i zahtjevi novoga kršćanskog života. Odatle mnogoobličnosti same zajednice i njeni neočekivani problemi. S jedne strane širi se slobodarstvo (5, 1-13 i 6, 12-20), a s druge strane ima strujanja koja su svojstvena svim kasnijim epochama: enkratizam, koji smatra da je za spasenje potreban krajnji rigorizam, zastupa odreknuće od braka. Ukratko, bilo da je u pitanju prekršaj obiteljskog tabua (5, 1-13), bilo profanacija seksualnosti (6, 12-20), bilo potcjenjivanje braka — u pitanju je kršćanska ženidba. Usp. LEON-DUFOUR, *L'appel au célibat consacré*, str. 21.

i djevičanstvo — suodnosne, uzajamno se dozivlju i tumače. Kršćanska ženidba produžuje Stvoriteljevo djelo, a djevičanstvo već ostvaruje Kristovo novo stvorenje. Ženidba — u eshatološkom kontekstu — upućuje na djevičanstvo, a djevičanstvo osvjetljuje puni smisao kršćanske ženidbe.⁴ Dakako, sve to treba istom obrazložiti.

2) NEPOSREDNO PRETHODNI KONTEKST (6, 12—20)

Iako Pavao sa gl. 7 otpočinje novi odsjek svoje poslanice (prije je šibao neredu u zajednici, a sada počinje odgovarati na postavljena pitanja) ipak mu misao treba nadovezati na neposredno prethodni kontekst, tj. na 1 Kor 6,12—20. Tu Pavao polemizira s krilaticom koja kruži u korintskoj zajednici: »Sve mi je dopušteno!« (6,12) Ima ih koji si, pozivajući se na kršćansku slobodu do koje je Pavlu uistinu stalo, dopuštaju svako slobodarstvo u seksualnom moralu. Izjednačuju seksualni nagon s potrebom za jelom (6,13). Pavao pobija i jedno i drugo. Ne niječe načelo slobode, ali pobija krivu primjenu. Uz *slobodno* postoji i *korisno*. S druge strane, krivo izborena sloboda u seksualnom moralu vodi u novo ropstvo (»Neću da mnome išta vlada«). A jelo i tijelo nisu na istoj razini: jelo je za tijelo, a tijelo — za uskrsnuće (6,13a sl).

I tu se Pavao, kao obično kad želi riješiti moralni problem, poziva na najuzvišenije dogme kršćanske vjere. Možda nas iznenaduje s koliko neposrednosti Pavao postavlja svoje tvrdnje, ali one samo pokazuju koliko je on prožet dubokim kršćanskim poimanjem cjelokupne zbilje. Ponajprije, on zagovara uzajamnu pripadnost tijela Gospodinu i Gospodina tijelu. Tu tvrdnju treba čitati iz nešto daljeg ali odgovarajućeg konteksta o uskrsnuću tijela, tj. u 1 Kor 15 (osobito rr. 35—53). Dostojanstvo ljudskog tijela u svojoj cjelokupnosti, dakle i seksualnosti, proistječe iz njegove određenosti za uskrsnuće. Nadalje, iz nauke o tijelu Kristovu (usp. 1 Kor 12,12 sl.) slijedi »da su tijela vaša udovi Kristovi« (6,15). Ne smijemo ih, dakle, izvlastiti u bludničenju. Recimo samo usput, *tijelo-soma* za Pavla često označuje cijelu osobu, a to znači i samo tijelo, sve do samih korijena seksualnosti. Krstom smo najtješnje

4 Tu uzajamnost ženidbe i djevičanstva pokazao je LEON-DUFOUR X., *Marriage et continence selon S. Paul* u zborniku *A la rencontre de Dieu. Mémorial Albert Gelin*, Le Puy 1961, str 319—329. Na str. 323 on piše: »Ženidba i njezina nerazrješivost treba da bez sumnje sačuva svu svoju vrijednost (r. 10), ali valja zadržati i karizmu suzdržljivosti (r. 7—8): oboje potječe od Gospodina iako na različit način. Ženidba ima svoju vrijednost kao ustanova Staroga zavjeta koju je sam Isus posvetio; djevičanstvo izrazuje čistu milost Novoga zavjeta. Tako s jedne strane postoji zapovijed Gospodinova o nerazrješivosti ženidbe, a s druge strane poziv na karizmu...« Još je jasniji u *L'apel au célibat consacré* u *Assemblées du Seigneur*, stari niz 95, str. 23: »Cesto si predstavljamo da povijest napreduje jednolinijski, po pogonu što joj je dao Tvorac. No Kristov dolazak je izmijenio vrijeme u kojem živimo u samom njegovu ustrojstvu i biti. I ženidba, koja spada u temeljne institucije povijesti, time je duboko dodirnuta. Nije dosta reći da ju je Krist uzdigao na dostojanstvo sakramenta... To očituje samo jedan vid kršćanskog otajstva ženidbe. Tomu treba dodati točnije shvaćanje kršćanskoga vremena.« »U novoj situaciji — nastavlja na str. 24 — ženidba gubi svoj apsolutni značaj; ona više nije jedini životni stalež, zakonit i obvezatan.« Uz nju se pomalja drugi stalež koji je predložen slobodnu kršćaninovu izboru, a to je savršena čistoća ili, po evanđelju (Mt 19, 10—12) »dragovoljna neplodnost«. Ono na što ženidba kao znak upućuje, to jest na sjedinjenje Krista i Crkve (Ef 5, 21—32), to djevičanstvo izravno ostvaruje« (str. 25—32).

»prionuli« uz Gospodina, s njime smo »jedan duh« (6,17): cijela je naša osoba (zajedno s tijelom i seksualnošću) obuzeta višim principom života. Još jače: »tijelo vaše hram je Duha Svetoga« — koji nas je opečatio kao Božju svojinu (usp. Ef 1,13—14) — »te niste svoji« (6,19).

Nakon, »kupljeni ste otkupninom« ili — kako prevodi francuska ekumenska Biblija — »ima netko tko je platio za vas visoku cijenu« (1 Kor 6,19). Stoga, »proslavljajte Boga u svom tijelu«: cijela vaša osoba, pa i tijelo zajedno sa seksualnošću, zapravo je oltar na kojemu prinosite sami sebe za žrtvu Bogu (usp. Rim 12,1—2).⁵

I evo, na to se onda nadovezuje 1 Kor 7: Pavao ukazuje na dva načina kako proslavljati Boga u svom tijelu, u svojoj seksualnosti, tj. ili ženidbom ili djevičanstvom.

3) OKO PRIJEVODA RIJEČI »CELIBAT«

Treba postaviti pitanje kako prevoditi na hrvatski riječ *celibat*. Čini se da ju je bolje prevesti sa *bezbračnost* nego sa *beženstvo*. Pavao ima pred očima i muške i ženske. Istina, ako se ocijeni cijeli tekst 1 Kor 7, Pavao govori zapravo o ženidbi i, općenitije, o suzdržljivosti, pa s tim u vezi i o djevičanstvu. On naime predviđa djelomičnu uzdržljivost i u samom braku (rr. 5), a onda potpunu nakon rastave (r. 11.15) ili nakon smrti supruga (r. 39—40). O djevičanstvu, strogo govoreći, riječ je u rr. 25—35 i možda u rr. 36—38. K tome, sve ako i upotrebljavamo riječ *celibat*, pod njom ne mislimo toliko *faktično* stanje koliko *dragovoljno izabrano* stanje. Osim toga, kršćansko djevičanstvo uvijek je »*sacra virginitas*«, kako je naslovio svoju encikliku papa Pijo XII, to jest *Bogu posvećeno djevičanstvo*. Ono, uz potpunu tjelesnu nepovrijeđenost ili uzdržljivost, nadasve uključuje posvemašnju pripadnost Bogu i založenost za Božje. U samom tekstu susrećemo dva izraza: djevica (ponegdje djevojka) i neoženjeni/neudata. Prvi izraz imamo najprije u genitivu plurala *peritōn parthenōn* — s obzirom na djevice, (r. 25) što se većinom uzima jednako za muške i ženske, kako upućuje kontekst u rr. 27—28; u singularu se redovito upotrebljava samo za ženske (rr. 28. 34b. 36—38). Drugi izraz *agamos* (rr. 8. 32. 34) u smislu *neoženjen/neudata* može biti sinonim za djevice (m. i ž. roda), a može označavati *udovce/udovice* ili naprosto one koji su sada slobodni, bilo na temelju zakonite rastave (po rr. 12—14) bilo da se još nisu uzeli (rr. 36—38).⁶

4) O KOME JE RIJEČ U 1 KOR 7?

Već je iz rječnika očito da je Pavao u tim pitanjima veliki realist. S obzirom na snažnu seksualnost, on dobro zna da svi ljudi nisu jednaki: ni jednake žestine (rr. 36—38), ni jednake duhovne snage (r. 5), pa ni poziva (rr. 17 sl). Stoga ima pred očima najrazličitije ljude:

— kršćanski bračni par (rr. 2—6.10—11)

— one koji u braku ostvaruju povremenu uzdržljivost (r. 5)

⁵ Opširnije COUNE M., *La dignité chrétienne du corps* (1 Co 6, 13c—20) u *Assemblées chrétiennes* 33, str. 46—52

⁶ Usp. LEON-DUFOUR X., *Mariage et continence*, str. 320—321, bilj. 1, 3, 4.

- one koji su se rastavili, bez mogućnosti sklapanja novog braka (rr. 10—11.27)
- mješovite ženidbe s daljnjim mogućnostima (rr. 10—16)
- slučajeve gdje se stranke različite vjere slože
- ili se dopušteno rastave
- mlade kršćane koji se kane uzeti, ali su slobodni to odgoditi ako nema straha zbog »preživotnosti« (rr. 36—38)⁷
- udovice/udovce koji se mogu ponovno udati/oženiti ili izabrati uzdržljivost (rr. 39—40).

Sve ove pojedinosti nisu u tekstu jednako jasne. Tijekom izlaganja upozoravat ćemo na pitanja koja se oko njih pokreću.

Tako nam se sama od sebe nameće razdioba teksta: 1) kršćanski brak: zakonitost, jedinstvo, uzajamna prava i dužnosti, nerazrješivost (rr. 1—11); 2) mješoviti brakovi (rr. 12—16); 3) obraćenje na kršćanstvo ne zahtijeva da se promijeni životni stalež nego da se na nov, kršćanski način vrednuje cjelokupna zbilja, a osobito ženidba (rr. 17—24); 4) izvrsnost i prednost djevičanstva (rr. 25—35); 5) mladi zaručnici pred odlukom za brak (rr. 36—38); 6) udovci/udovice pred novom odlukom (rr. 39—40).

Léon-Dufour pledira za kraću, ali dojmljiviju podjelu.⁸ Po njemu Pavao slijedi inače uobičajenu shemu izlaganja: A—B—A¹. To jest, najprije izlaže temeljnu temu (A), nakon čega dolazi digresija koja generalizira slučaj (B), da bi se ponovno vratio na početnu temu ali — u svjetlu digresije — s novim obogaćenjima (A¹). Tako bismo imali ovu podjelu: *Prvo*, Pavao razlaže temeljna načela o kršćanskoj ženidbi (7,1—16) (A). Kao *drugo* izlaže kršćansko vrednovanje različitih staleža, u kojima je kršćane zateklo njihovo obraćenje (7,17—24) (B). *Treće*, napokon se brine o onima koji su još slobodni — s anticipacijom ili navještajem u rr. 8—9 — da ih potakne na djevičanstvo (7, 25—40) (A¹).

Koji je autoritet ovoga Pavlova teksta? Pavao tumači sam sebe te nas navodi da postavimo pitanje obvezatnosti. Ponajprije, Pavao dobro razlikuje što Gospodin *zapovijeda*, a što *Pavao veli* (rr. 10—11). Uistinu, sasvim je drugo glagol *parangellein* — zapovijedati, a drugo *legein* — govoriti, reći. Isto tako, i još jače, Pavao ističe da s obzirom na djevice nema *zapovijedi*, nego samo *savjete*. U grčkom imamo značajne riječi *entole* i *gnome*. Ovo potonje bilo bi *mišljenje*, *prijedlog* — možda: novi

⁷ Egzegeti različito tumače ovaj dosta težak tekst. Po starijem mišljenju riječ je o ocu ili skrbniku, zabrinutome za kćer zrelu za udaju. Po drugima Pavao bi rješavao slučaj tzv. »virgo subintroducta« koja je povjerila svoje djevojaštvo na čuvanje časnom muškarcu koji se sada hoće njome oženiti. — LEON-DUFOUR X., *L'appel au célibat consacré*, str. 19—21 i *Mariage et continence*, str. 321, bilj. 5 zastupa da je riječ o dvoje židovokršćana: zaručeni su (erusin), ali još ne žive zajedno (nissuin). Ako nema opasnosti od grijeha, Pavao im savjetuje da ostanu u mladičtvu, odn. djevojaštvu. — Mi i u prijevodu i u tumačenju usvajamo mišljenje koje je obranio MARINELLI D., *De virginibus in 1 Kor 7, 36—38 u Liber Annuus 4 (1953—54) 184—218*. Posrijedi je dvoje kršćanskih zaručnika: kršćanski mladić pita da li mu se iz vjerskih razloga odreći djevojke. Usp. CIPRIANI S., *Prima epistola ai Corinzi u Introduzione alla Bibbia*, V/1, Torino (Marietti), 1964, str. 263—265; ŠKRINJAR A., *Pavlove poslanice*, str. 63—64 i dr.

⁸ *Mariage et continence*, str. 322—324; *L'appel au célibat*, str. 21.

proglas — ali se nakon Vulgatina *consilium* redovitije prevodi sa *savjet*.⁹ Dok se, dakle, s obzirom na ženidbu Pavao poziva na Gospodina (rr. 10—11), s obzirom na djevičanstvo poziva se na svoj autoritet. A obrazlaže ga ovako: on je »čovjek po milosrđu Božjem vrijedan povjerenja« (kao apostol) i »ima Duha Božjega« bar koliko i korintski duhovnjaci. Ta dva razloga zapravo uokviruju cijelo razlaganje o djevičanstvu (rr. 25—40).¹⁰

Možemo odmah postaviti i pitanje o značenju spornog *sungnome-dopuštenje*: da li se odnosi i na r. 2 ili samo na r. 5b? Ako bi se usvojilo prvo mišljenje, onda bi brak bio više Pavlova koncesija i to »zbog bludnosti«, što po nekima znači zbog nesuzdržljivosti (kao u r. 9), a po drugima zbog opće pokvarenosti koja zamagljuje drugačije, djevičansko vrednovanje seksualnosti. Čini se da je normalnije ako se dopuštenje odnosi samo na prethodni redak 5: bračni se drugovi mogu *dogovorno-eksumfonou* suzdržavati u braku, ali to nisu dužni; štoviše, u tom treba da su razboriti i razumni. K. Barth¹¹ daje drugačije tumačenje te *sungnome*: brak je također stvar slobodna izbora.

II. TEMELJNA PAVLOVA NAČELA O PROSUDBI ŽENIDBE I DJEVIČANSTVA

U cijelom Pavlovu izlaganju 1 Kor 7 u prosudbi ženidbe i djevičanstva dominira nekoliko temeljnih načela: o njihovoj zasebnoj vrijednosti, o njihovim suodnosima, o prednosti djevičanstva. Ta je načela najbolje odmah istaknuti.

1) NEKA SVAKI OSTANE U SVOM ZVANJU (RR. 17—24)

U r. 17 i r. 24 imamo inkluziju koja čvrsto oivičuje ovaj ulomak Pavlova izlaganja, s tvrdnjom ponovljenom još i u sredini odlomka (r. 20). A ta istaknuta misao glasi: neka svaki ostane u zvanju u kojem ga je zateklo obraćenje. Kršćanska novost ne zahtijeva promjenu staleža nego novo vrednovanje svega života, pa i životnoga staleža. To znači da

9 Ovo mjesto, i to po Vulgati, biblijski utemeljuje razlikovanje između *zapovijedi* i *savjeta*, poznato u tradicionalnom kršćanskom moraću, iako suvremeni moralisti ne slijede tradicionalne oštine takve podjele. Nipošto se ne može usvojiti kao da bi jedni — »obični« — kršćani bili pozvani na *put zapovijedi* a drugi — savršeniji, redovnici i klerici — na *put savjeta*. Još se manje time opravdava utemeljenje dvaju teoloških disciplina: *moralke* s jedne strane i *duhovnog bogoslovija* s druge. Peto poglavlje *Lumen gentium* otvara novi pogled na to pitanje..

10 U prvom izričaju Pavao podsjeća na svoj čudetni poziv za apostola, u čemu on gleda samo milosrđe Božje, čistu i nezasluznu milost; za druge je to izvor njegova autoriteta. U drugom, zaključnom izričaju i on se, naspram korintskih duhovnjaka, poziva na Duh Božji: njegovo mišljenje i savjet djevičanstva proističe »iz srca ispunjenog i upravljenog Božjim Duhom« (DE BOOR W., *Prva Poslanica Pavla Korinćanima*, str. 150). Stvar je smjelosti Pavlova tvrdnja u r. 26: »... dobro je to ... dobro je tako biti«, to jest u djevičanstvu. Stilizacija podsjeća na temeljno mjesto Svetog pisma, po LXX: »Nije dobro — ou kalon estin — da je čovjek sam« (Post 2, 18). Odakle Pavlu, nekoć strogo farizeju, ta smjelost? Za Židove je neplodnost bila sramota, a po rabinskom aforizmu o teti se dužnosti rađanja značilo je isto što i proliti krv ljudsku. Očito je Pavao duboko svjestan korjenite preobrazbe svih vrednota u svjetlu Kristova poretka. Usp. LEON—DUFOUR, *L'appel au celibat* str. 22.

11 Tekst donosimo malo niže, usp. bilj. 15

čovjek u svakom staležu može živjeti kršćanski. Dakako, tada i ženidba i djevičanstvo predstavljaju mogući način kršćanskog života, sve do svetosti. Oboje može biti poziv Božji, dapače karizma (usp. r. 7).

Tumači upozoruju na veliku sličnost 1 Kor 7,18—23 sa Gal 3,28:

»Nema više: Židov — Grk!

Nema više: rob — slobodnjak!

Nema više: muško — žensko!

Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!«

H. Schlier¹² to popraćuje ovako: »Pavao ovim riječima aludira upravo na ontološki preobražaj, a ne samo na neko dijalektičko-religiozno ili moralno pritjelovljenje svakoga krštenika Kristu... U krštenicima se sakramentalno, na otajstven ali zbiljski način poništavaju sve metafizičke, povijesne i naravne razlike starog poretka.« Formulacija je vrlo emfatička i »snažno naglašava zbilju jednakosti svoju u Kristu Isusu. Tročlan se na kraju izrazuje pozitivno, a želi reći dvoje: svi zajedno u Kristu jesu Jedan jedini, to jest tijelo Kristovo, a to su na taj način da je svaki, naspram drugoga, Krist (usp. 1 Kor 12, 12 sl. 27 i Rim 12,5). Dakako, takvi su samo ukoliko su kršteni, ukoliko jesu »u Kristu Isusu«. No kao takvi to uistinu jesu, i sve što određuje njihovu naravnu individualnost stopljeno je (i za cjelinu i za pojedinca) u sakramentalnoj bitnosti tijela Kristova i njegovih udova. Oni doista pripadaju Kristu. Po r. 29 »biti Kristov« nema za Pavla samo neko moralno značenje, već pretpostavlja »u nama« (kako pokazuje Rim 8,8 sl) sakramentalno posjedovanje »duha Kristova« (usp. 1 Kor 3, 16 i 12, 16), to jest samo biće Kristovo. Pripadati Kristu znači da je čovjek — ukoliko je od njegova tijela — ontološki usmjeren na Krista ili ucijepljen u njega. Po Léon-Dufouru, u Gal 3, 28 »u Kristu je poništena svaka razlika između rasa i društvenih klasa, a tako i između spolova. Značajno je ipak da u našoj digresiji (1 Kor 7, 17—23) nalazimo samo dva prva dvočlana. Obrezanje i neobrezanje nije ništa (r. 19), a rob je slobodnjak Gospodinov, a slobodnjak je njegov rob (r. 22). Tako je Krist oduzeo rasne i klasne razlike kad nas je sve otkupio, bez razlike rasa i položaja. On sjedinjuje ljude iznad svih njihovih najdubljih razlika. No, ovdje (u 1 Kor 7, 17 sl.) Pavao ne govori o razlici spolova koja je (po Gal 3, 28) također poništena u Gospodinu. To je tim upadnije što naš odlomak govori baš o seksualnosti. A to je stoga što seksualnost nije na istoj razini. U novoj kršćaninovoju situaciji ženidba bez sumnje gubi na bezuvjetnosti koju je imala do sada, kao jedini zakonit i obvezatan stalež života, ali ipak čuva određeno značenje koje treba precizirati.«

Svakako su (i u našem tekstu i u Gal 3, 28) sve rasne, klasne i spolne razlike izjednačene: u svim je tim stanjima moguće biti kršćanin. Tri puta Pavao ponavlja zahtjev da svaki ostane u svom zvanju (rr. 17.2024) jer iza toga zvanja stoji Bog, stoji Gospodin Isus. U tekstu se uporno

12 SCHLIER H., *Epistola ai Galati*, Brescia 1966 (prijevod s njemačkog), str. 179—180. Usp. LEON-DUFOUR X., *Marriage et continence*, str. 328; ISTI, *L'appel au célibat*, str. 24.

13 N. čl. u našoj bilj. 10.

ponavlja glagol *kaleo-pozvati*: u aktivnom i pasivnom perfektu (rr. 17 i 18), u pasivnom aoristu (4 ×) i u pasivnom participu (2 ×). I ženidba i djevičanstvo, dakle, jesu pravo kršćansko zvanje (*klesis* u r.20), dvije dobre mogućnosti biti kršćaninom.

2) ŽENIDBA JE, DAKLE, POZIV I — KARIZMA

Čini se da je ova misao o pozivu za ženidbu, odn. djevičanstvo bitna. Ona je, za ženidbu, istaknuta i u drugom kontekstu gdje je riječ o mješovitim ženidbama: »Na mir nas je pozvao Bog« (r. 15). U Novom zavjetu, »poziv je božanska akcija u Kristu koji nas poziva da slobodnom i dragovoljnom podložnošću vjere izidemo iz određenog okoliša, pa da u novom uživamo i razlijevamo spasopovijesna dobra¹⁴.«

Iz toga slijedi da se i za ženidbu i za djevičanstvo hoće Božji poziv: uočen dakako i odabran, ali onda zastalno njegovan. Istina, možda je za djevičanstvo potreban izričiti poziv i svjesnija i slobodnija odluka, pa onda i založenije njegovanje. No, mlade kršćane treba odgajati da i ženidbu shvate Božjim pozivom, te je tako vrednuju i za nju se pripravljaaju. Tu je mjerodavna riječ prvaka suvremene protestantske teologije K. Bartha¹⁵ uz naše neznatno tumačenje: »Ne postoji doista ni naravna nužda ni opća Božja zapovijed po kojoj bi *svaki* muškarac morao imati ženu i obratno (usp. 1 Kor 7, 2 gdje se samo tvrdi da *svaki* oženjeni muškarac smije imati samo jednu ženu). Ako je to dopušteno (r. 6), pa onda nakon prihvata zapovijedeno (r. 10), onda se za to hoće poseban Božji poziv, dar, milost. Čovjek tada ulazi u brak i u njemu živi, jer je spoznao da Bog to hoće baš od njega i da stoga on to može i mora... Tako je čovjek slobodan sklopiti brak, ali ne po naravi, ni po nekom očitom zakonu ili svojoj samovolji, nego baš po božanskom pozivu, po milosti i radu koji ga čini slobodnim za to *sungnose-dopuštenje* (r. 6) i za tu *dužnost-ofeile* (r. 3) kad ju je već izabrao.«

I još više, po r. 7 čini se da se za oboje hoće baš *karizma*. Istina, egzegeti se pitaju da li se taj redak odnosi samo na susljedno djevičanstvo ili i na prethodno — tj. na ženidbu. Dakako, tu mnogo ovisi o shvaćanju karizmâ uopće. No II. vatikanski sabor ponovno je uspostavio vrijednost i najobičnijih svagdašnjih karizmâ. Ništa dakle ne prijeći da i ženidbu smatramo karizmom, pogotovo kad je svaka karizma upravljena na dobro Crkve, a i koncilski dokumenti dosta naglašuju crkvenost ženidbe (usp. LG 35bc; GS 48bd i 50 b i dr). Tu pristaje Origenova riječ: »Kada se opslužuje mjera, ženidba odiše karizmom koja pristječe iz simfonije, sklada (usp. 1 Kor. 7, 5). I doista, u nekim se slučajevima može reći da je za nekoga brak karizmom kad u braku nema kolebljivosti, kad je sve u miru, sve u skladu¹⁶.«

14 ADINOLFI M., *Matrimonio e celibato*, str. 75

15 Navodimo po ADINOLFI M., *Matrimonio e celibato*, str. 74, bilj. 5.

16 Navodimo po ADINOLFI M., *Matrimonio e celibato*, str. 74, bilj. 4. — O pitanju značenja karizme u r. 7 v. ŠKRINJAR A., *Pavlove poslanice*, str. 64—65; ADINOLFI M., *Matrimonio e celibato*, str. 72—74; LEON—DUFOUR, *Mariage et continence*, 323, bilj. 8.

Treće načelo najtješnje je povezano s prva dva. Ženidba i djevičanstvo jest — nakon uočena Božjega poziva i karizme — stvar slobodna opredjeljenja, stvar nadasve slobodne i zrele odluke. Odvagnute, razumne i hrabre. Brak više nije obvezatan, kako su to smatrali starozavjetnici. On nije isključivo stanje normalne sazrele seksualnosti¹⁷. Sloboda ženiti se istaknuta je u tekstu na više načina. Ponajpače ako se *sungnome-dopuštenje* (r. 6) odnosi i na r. 2, a ne samo na prethodni r. 5. U ovom drugom slučaju, Pavao nipošto ne zapovijeda nego samo preporučuje i dopušta povremenu bračnu suzdržljivost, dakako uz mjere opreza da ona ne postane povodom sotonine napasti koja bi dovela do razvoda braka i sl. U prvom pak slučaju, Pavao ističe da je sama ženidba stvar slobodne odluke, ali nakon toga postaje obveza: jedinstvenost (jedan muž-jedna žena), uzajamna pripadnost i nerazrješivost (rr. 2. 3—5a. 10—11). Jedini razlog obvezatnosti ženidbe bio bi nemoć suzdržljivosti (rr. 9 i 37).

Mladi zaručnici su slobodni odgoditi da se uzmu dokle hoće, osim ako je posrijedi preživotnost (rr. 36—38). Slobodne su i udovice udati se ili ne (rr. 39—40). Ta je sloboda u prvom slučaju naglašena upravo sa svom emfazom, pogotovo u grčkom izvorniku pomalo sa semitskim izričajima: u r. 37 imamo doslovno *ako je u srcu zastalno odlučio*, a u r. 38 *ako je u svom srcu prosudio*.

Slobodno je nadasve djevičanstvo. »S obzirom na djevice« Pavao nema *zapovijedi-epitage* (r. 25). Zapovijedena je nerazrješivost braka (rr. 10—11), nipošto djevičanstvo. Za nj Pavao daje samo *gnome*, po *Vulgati savjet*, možda bolje *prijedlog*. Štoviše, u r. 35 kao da se Pavao pribojavao da je u rr. 32—34 odveć naglasio vrijednost i prednost djevičanstva, pa ponovno naglašava da je ono stvar slobodna izbora: on ne želi svojim argumentima postaviti nekome *uzdu* da se ne oženi/ne uda ako hoće, ne želi postaviti *stupicu* da bilo koga primami za djevičanstvo (grčka riječ *brohos* može se prevesti sa *uzda* i sa *stupica*).

Najizričitiije se, i za ženidbu i za djevičanstvo, proglašava sloboda u r. 27. Tu smo dužni ispraviti svoj prijevod u prvim izdanjima *Novog zavjeta* u prijevodu *Duda-Fučak*. Istina, naš dosadašnji prijevod — istovjetan sa *Zagodinim* — poštuje hijastički položaj *lusin-lelusai* (rastava-rastavljen), ali nije imun od mogućnosti krivog razumijevanja, kao da bi Pavao nakon rastave dopuštao drugu ženidbu. Stoga po savjetu dra A. Škrinjara ispravljamo: »Jesi li vezan za ženu? Ne traži rastave. Jesi li slobodan od žene? Ne traži žene.«

4) NJEGOVATI IZABRANI ŽIVOTNI POZIV

Ovo četvrto načelo ne nalazi se izrijeком u Pavlovu izlaganju ali ga je lako proniknuti. Pavao promatra oba staleža kao stvar slobodnoga

¹⁷ Po K. RAHNERU »Stari zavjet cijeni i štiti nepovredivost neudatih mladih djevojaka (Post 34, 7, 31; Iz 22, 15 sl) pa u nekim okolnostima i smrću kažnjava onu koja izgubi djevičanstvo (Pnz 22, 20 sl). Ali ideja da bi se moglo dragovoljno ostati djevojkom-djevicom kroza sav život posve je strana, jer se toliko cijeni i želi ženidba i roditeljstvo, da se u celibatu i neplodnosti gleda sramotu (Iz 4, 1; Post 30, 23; 1 Sam 1, 6. 11. 15; Lk 1, 25)« (*Encyclopédie de la foi*, IV, Paris 1967, str. 412).

¹⁸ ŠKRINJAR A., *Dopušta li sv. Pavao drugu ženidbu rastavljenima* u *Obnovljeni život* 29 (1974) 174—175.

izbora i odluke, dakako nakon uočena poziva, odnosno karizme. I to promatra baš u samom činu odluke, ali nipošto ne gubi s vida sav susljedni život u kojemu taj izbor i odluku, to životno opredjeljenje valja iz dana u dan ratificirati. To je svakako sigurno s obzirom na brak: pošto se čovjek posluži sa *sungnome-dopuštenjem* (r. 6) ženiti se/udati, nastupa *ofeile-dužnost* (r. 3) i to mnogostruka: u jedinstvenosti braka (r. 2), uzajamnih prava i dužnosti (rr. 3—5a), dogovora (r. 5), nerazrješivosti (rr. 10—11).

Jednako tako i u djevičanstvu: slobodno i zrelo izabrano, postaje životni stalež. Istina, Pavao o tom ne govori tako izričito kao o ženidbi o čijoj nerazrješivosti postoji Gospodnja zapovijed (rr. 10—11). Ali govori istovrijednim riječima: »Jesi li vezan za ženu? Ne traži rastave. Jesi li slobodan od žene? Ne traži žene« (r. 27). Kao što se neoženjeni/neudata usmjeruje »brinuti se za svjetsko, kako da ugoditi ženi« (rr. 33—34), djevica se sva usmjeruje »brinuti se za Gospodnje, kako da ugoditi Gospodinu« (rr. 32 i 34), i to u svoj obuzetosti cijele osobe, to jest »da bude sveta i tijelom i dušom« (r. 34).

Može li se iz Pavlova izlaganja zaključiti da misli na doživotno djevičanstvo? Čini se da je to smisao svega njegova izlaganja. Tada bi se moglo postaviti pitanje, smije li se iz rr. 9. 28. 35. 36—38 zaključiti o savjetu privremenog djevičanstva. U Crkvi se svakako preporučuje i prakticira slobodno preuzeto i planirano privremeno djevičanstvo, a Crkva modificira i doživotne odluke.

No ako imamo pred očima daljnji razvoj Bogu posvećena djevičanstva u Crkvi, umjesno je upozoriti na već spomenutu interakciju ženidbe i djevičanstva: dok djevičanstvo upućuje supruge da u njegovanju svoje uzajamnosti zajedno njeguju dužnu usmjerenost na Gospodina i Gospodnje, kršćanska ženidba svojom nerazrješivošću upućuje djevičanstvo na doživotnost. Svakako, istom doživotno djevičanstvo — i to njegovano u svoj svojoj cjelovitosti i posvemašnjosti, u potpunom sebedarju Gospodinu i Gospodnjemu — predstavlja najsavršeniji oblik kršćanske posvete koja ostvaruje sve one kvalitete što ih Pavao hoće od djevičanstva u rr. 32 i 34, a osobito u r. 35: »da izgledno i nesmetano budete privrženi Gospodinu.«

5) SADAŠNJOST U SVJETLU VELIKE BUDUĆNOSTI (RR. 29—32)

Za sve ovo Pavlovo izlaganje o vrijednosti ženidbe i djevičanstva, a nadalje o prednosti djevičanstva odlučno je Pavlovo eshatološko vrednovanje sadašnjeg časa. Tu valja primijeniti glasoviti »eshatološki interim« što ga u novozavjetnoj biblijskoj teologiji osobito ističe A. Schweizer¹⁹.

Pavao procjenjuje i ženidbu i djevičanstvo u svjetlu svojih eshatoloških uvjerenja: da se u tjeskobi vremena dostojno pripravimo za Dolazak, djevičanstvo ima prednost jer omogućuje nesmetanije kršćansko zalaganje za Gospodnje. Ženidba se time ne zabacuje nego samo relati-

19 SKRINJAR A., *Pavlove poslanice*, str. 64

vizira, to jest u doslovnom smislu suodnosi s »onim posljednjim«. ²⁰ Time joj se naznačuju dužnosti koje i nju vežu povrh ženidbenih dužnosti, ili bolje do u korijen njih samih. Ali o tom više kad budemo izlagali Pavlov stav prema djevičanstvu u IV. odsjeku.

III. PAVAO I ŽENIDBA U 1 KOR 7

U prvi mah moglo bi se činiti da Pavao u 1 Kor 7 popušta mizogamiji, omalovažavanju ženidbe. Ima ih koji ga optužuju da je on bio ne samo ženomrzac nego i brakomrzac, pogotovo na temelju onog početnog *diates porneias* (r. 2), što Lj. Rupčić prevodi sa *zbog pogibli (u pluralu?) bludnosti*, a drugi *zbog opće moralne pokvarenosti*. Francuska ekumenska Biblija ima tu *pour éviter tout dérèglement — da izbjegnute svaku neurednost* (možda i *razuzdanost*). To se još pojačava ako se *sungnome-dopuštenje* u r. 6 uzme pejorativno, »kad već mora biti«, osobito u vezi s rr. 9 i 36—37, gdje postoji obveza na brak zbog nesuzdržljivosti. Pavlova bi, dakle, temeljna perspektiva bila da je brak prvenstveno »remedium concupiscentiae — lijek za požudu.« Uostalom, po njemu su bračni drugovi izloženi »tjelesnoj nevolji« (r. 28) i tolikim sporednim svjetskim brigama (rr. 29—34) koje ih nerijetko stavljaju u procijep razdjeljivosti (r. 34) gdje su u stvari dužni birati između Boga i supruge te su praktički u nemogućnosti nerazdjeljeno i posvema se posvetiti Gospodinu (r. 35).

Kad bi bilo tako, Pavao bi stvarno o braku imao negativno i minimalističko mišljenje. No, osim što ovo izlaganje o braku valja popuniti od drugud (naročito iz Ef 5, 25—) i odavde, 1 Kor 7, treba da iščitamo sav Pavlov tekst. Dosta smo već naglasili — kako je utvrdio P. Léon-Dufour — da ovdje ženidba i djevičanstvo stoje u namjernoj interakciji: on brakom, u sklopu ovozemnih konkretnosti, opravdava djevičanstvo, a djevičanstvom osvjetljuje duboke kršćanske vrednote koje treba da ostvari i ženidba. I upravo u tim tekstovima o djevičanstvu nalazimo elemenata koje treba da rese i kršćansku ženidbu. *Privrženost Gospodinu* (rr. 32. 34. 35) temeljni je zakon svakoga kršćanskog poziva. Ako to djevičanstvo može ostvariti *lakše i nesmetanije* — što ne znači odmah i *lagodnije* — ženidba nije od toga oproštena, makar joj to ostvarivanje bilo i *tegotnije*.

Kad se sve to uzme u obzir, onda i u samom tekstu 1 Kor 7 nalazimo sve bitne elemente za puno vrednovanje kršćanskoga braka. Pokušajmo ih nanizati;

²⁰ LEON-DUFOUR X., *L'appel au célibat consacré*, na str. 31 piše: »Ženidba uspostavlja između supruge dijalog u kojem oboje mogu otkriti vid koji im nedostaje po naravi. Na isti način treba da dijalogiziraju ženidba i posvećeni celibat. Oženjeni će u djevičanstvu gledati izraz samotnjačkog i neposrednog susreta s Gospodinom za kojim oni teže u životu u dvoje.« Na str. 29 čitamo, s malim tumačenjem, ovako: »Kršćanska ženidba uvodi dvoje supružnika u novi, dublji dijalog koji se odvija ne samo u horizontali njihova cjelokupnog životnog suodnosa. O kršćanskoj se ženidbi »ne može govoriti bez vertikalne dimenzije koja povezuje svakog supruge njih oboje zajedno s Gospodinom.« »Postoji određena obostranost » obzirom na tijelo i s obzirom na duh koja se ne može doseći ljudskim naporom, ali se dostiže zajedništvom s Gospodinom tjelesā i dušā. Priznati to znači ostvariti u samoj ženidbi ono što je bit djevičanstva, to jest izravni susret duša s njihovim Gospodinom.«

1) U r. 2 uspostavlja se jedinstvo braka: jedan muž-jedna žena.

2. U rr. 3—5a snažno se ističe uzajamna *ofeile-debitum-dužnost*: muž i žena i u najintimnijoj intimnosti braka jesu jednakopravni. Nisu jednaki, ni fiziološki ni psihološki, ali jesu jednakopravni. Brak je uzajamno darivanje tijela, sa svom prirodnom seksualnošću; ali i još više: po Pavlovu shvaćanju tijela brak uključuje uzajamno darivanje osoba — oni si duguju cijelu svoju osobu.

3) S tim u vezi, kada je riječ o kršćanskim vrednotama braka, ne smijemo propustiti upozoriti i na to da Pavao bračne drugove upućuje na *povremenu suzdržljivost* iz viših, religioznih motiva: najprije u rr. 5b—6 zbog *molitve*, a onda u rr. 32—35 zbog eshatološke usmjerenosti na novi, Božji svijet. Zaručnicima pak savjetuje, koliko je moguće, privremenu suzdržljivost, ako li za nju nisu kadri, neka se uzmu (rr. 36—38). No sve to treba da bude *ek sumfonou-po skladnom dogovoru* i pod nadzorom kršćanske razboritosti (rr. 5b—6 i 36—38).

4) U braku, dakle, treba vladati prava *sumfonia-sklad* (r. 5b) i *eirene-mir* (r. 15). Da, bračni je poziv — poziv na mir, što je biblijska formula za trajno uživanje svih dobara mesijanskog spasenja.

5) Bračni život treba da se sav odvija u ozračju uzajamnog *privolitiusun-eu-dokein* (rr. 12—13) i *areskein-svidati se*, ugadati jedno drugom (rr. 33—34).²¹

5) Takav kršćanski brak je nerazrješiv (rr. 10—11), a po mogućnosti treba sve poduzeti da se i u postojećem mješovitom braku očuva nerazrješivost (rr. 12—13).²²

6) U rr. 12—16 Pavao iznosi više mogućnosti uređivanja pitanja u mješovitim brakovima: a) ponajprije treba nastojati da ih se sačuva u nerazrješivosti (r. 12—13); b) ako nekršćanska stranka pravi smetnje zbog vjere, kršćanskoj je stranci slobodno rastaviti se pa čak c) sklopiti novi brak, kako je vrlo rano razumjela Pavla kršćanska tradicija; d) ali i u tom slučaju po J. Jeremiasu nagovara se kršćanska stranka da prihvati i neskladan život, ako postoji apostolska nada da će privesti svog supruga kršćanstvu.

7) I u vrlo zahtjevnom tekstu u rr. 32—35, gdje Pavao naoko zabacuje sve ovosvjetske brige, bračni su drugovi dužni brinuti se za zemaljsko, samo u smislu *hraomai-služim se*, a ne *katahraomai* što bi značilo *do dna iskapiti* ili *sasvim se predati* kao da je to jedino i posljednje dobro. No o tom poslije (IV, 3).

8) Dakako, što slijedi iz istog ulomka rr. 32—35, i u braku treba ostvariti *privrženost* Gospodinu, kako smo to već istakli, i to upravo njegujući dužnu uzajamnu privrženost. To je doduše u braku *tegotnije*, ali ništa manje obvezatno no u djevičanstvu kojemu to može biti *lakše*.

²¹ Istina, ovo može biti razlogom duboka procijepa — »razdijeljenosti« po r. 34 — kad je jedan ili drugi suprug doveden da mora birati između supruga i Boga. Iz teksta ne slijedi da je takva situacija nužna i redovita, ali je svakako moguća. Tumači upozoruju na dvostruku napast bračnog života: s jedne se strane lako ušulja idololatrija, gdje jedan bračni drug ili sebi prisvaja takvu privrženost ili se njegova privrženost prema drugome tako razvije. Postoji i druga napast, a to je brak dvaju samaca, gdje je brak zapravo egoizam u dvoje. Usp. BIGARE C., Appel au célibat, str. 30.

²² To valja primijeniti i na r. 15—16 po studiji J. JEREMIAS, Die missionarsche Aufgabe der Mixtehe u Neutestamentliche Studien für Rudolf Bultmann . . . , Berlin 1954, str. 255—260 (v. u CIPRIANI S., Prima Epistola ai Corinzi u Introduzione alla Bibbia, V/1, Torino (Marietti), 1964, str. 261).

9) Uostalom, i brak je *Božji poziv* (r. 17. 20. 24), a možda i *karizma* (r. 7). Pavao stalno suodnosi brak naspram Bogu, naspram Gospodinu (rr. 10. 15. 17—18. 24 pa 32—35. 39). To je život *pred Bogom*, što je biblijska formula za bogougodan život. Stoga se i udovica smije ponovno udati, dakako u *Gospodinu* (r. 39) što, čini se, želi reći mnogo više nego naprosto za *kršćanina*, kako hoće francuski ekumenski prijevod.

Nadalje, iako je djevičanstvo po sebi *kreiton* — *bolje* (osim u slučaju nesuzdržljivost, kada je brak bolji, r. 9), ženidbeno stanje ostaje uvijek *kalon-dobro* (r. 38), što je istoznačno sa *kršćanski pozitivno moralno stanje*, sa svim šansama kršćanskog ostvarenja — sve do najviše svetosti (usp 1Sol 4, 3—6 i Ef 5, 25 sl).

10) Jer, ako je suprug-nevjernik (*posvećen* ženom vjernicom, a djeca su iz toga braka *sveta* (r. 14), koliko istom cjeloviti kršćanski brak omogućuje uzajamnu posvetu.

IV. PREDNOST DJEVIČANSTVA

Uza sve to što smo rekli o Pavlovu vrednovanju kršćanske ženidbe, neosporno je svakako da on daje prednost djevičanstvu: bar u eshatološkoj prosudbi kršćanske sadašnjice — kako ćemo sada detaljnije vidjeti — djevičanstvo po sebi daje veću šansu biti kršćaninom. Pavao tu stvari promatra u njihovim bitnostima, a ne zabavlja se pitanjem o eventualno lošem djevičanstvu ili stvarno boljem kršćanskom braku.

Već iz samog rječnika može se izvesti prednost djevičanstva. Već u rr. 8—9 (gdje se čuje odjek pitanja Korinćana iz r. 1, a anticipira izlaganje o djevičanstvu (rr. 25—35) — nalazimo pozitiv i komparativ koji suodnose ženidbu i djevičanstvo kao *dobro-bolje*, grčki *kalon-kreiton*. Djevičanstvo je i kao privremeno stanje *bolje-kreiton* (rr. 36—38). Ono je svakako *kalon-dobro* (r. 26 i to 2 x) i *sumforon-korisno*, (r. 35) pa i *blaženije*, odnosno *sretnije* u religioznom smislu (r. 40).

A zašto? Neka nam bude slobodno najprije pozvati se na Isusove riječi u polemici sa saducejima (Mt 22, 30): po Isusu, djevičanstvo je antipacifika, predokum uskrsllog života. Ono je provala onostranosti u ovostranost. Ne može se dokazati da Pavao ovdje ima pred očima te Isusove riječi, ali u biti njegova je argumentacija identična, možda pomalo obratna: neposrednost Dolaska — iako te riječi u tekstu nema — stavlja sve zemaljske vrijednosti u pitanje zbog prešnosti temeljne kršćanske zadaće, zbog privrženosti Gospodinu i svemu što je Gospodnje. U tom kontekstu, u toj eshatološkoj prešnosti, djevičanstvo svakako ima prednost pred ženidbom. Kršćanin, obuzet najvažnijom brigom pripraviti se za Dolazak, treba da odloži sve brige koje ga zapliću u ovostranost (rr. 32—35). A brak svakako zadaje *današnje jade* (r. 26) i *tjelesne brige* (r. 28) koje, ako i ne onemogućuju po sebi, ali svakako otežavaju i usporuju prijeku potrebu posvema se posvetiti nadolazećem i zastalno ostajućem Božjem svijetu. Temeljni je zakon kršćanskoga života *privrženost Gospodinu* (r. 35 izričito, a rr. 32—34 istoznačno). No kršćanin je u braku *razdijeljen* (r. 34), bar nije rijedak slučaj da je stavljen na izbor između supruga i Gospodina, što je kršćanski nedopustivo. Pa sve ako i ne dođe do tako krajnjeg slučaja (jer su po sebi kršćanski supruzi

pozvani baš kroz njegovanje uzajamne pripadnosti zajedno njegovati privrženost Gospodinu), stvarno je to u braku *tegotnije*, a u djevičanstvu *lakše, nesmetanije* (r. 35).

Pavlova je argumentacija za djevičanstvo, istina, snažno pod znakom Parusije, iminentnog Dolaska Gospodinova, ali ne gubi vrijednosti ni u drugačijoj predodžbi odgođene parusije. Za svakoga je baš njegovo vrijeme — njegov kairos — eshatološki presudan, bremenit i značajan prema glasovitu logiju što ga čitamo u Justina: »U čemu te zateknem, u tom ću te suditi.«

Pogledajmo sada izbližega tu složenu, ali čvrsto građenu Pavlovu argumentaciju za djevičanstvo.

Ipak, prije upozorimo na dvoje. Prije svega, Bogu posvećeno djevičanstvo je izrazito kršćanska vrednota, pa je izvan toga ozračja i okoliša i nerazumljivo i neshvatljivo, ako ne čak i nerazumno. A to se onda može reći i za kršćanski brak sa svim svojim izrazito kršćanskim vrednovanjima i relativizacijama. Stoga, da bi ljudi pravo vrednovali i živjeli bilo kršćanski brak bilo kršćansko djevičanstvo, treba da prethodno — ili ustopice — proširuju i produbljuju svestrani kristovski mentalitet. Samo iz toga se mentaliteta daje razumjeti ova uzavrela Pavlova argumentacija.

U tom pak dokazivanju Pavao ne postupa po načelima i ukusima naše zapadnonjemačke logike. Ali lako naziremo tri stupnja njegova obrazlaganja koje je svakako odraz izvornoga i uvijek važećeg kršćanskog mentaliteta.

1) DJEVIČANSTVO JE »DOBRO/BOLJE« ZBOG SADAŠNJE NEVOLJE (RR, 26—28)

Tumači se najprije pitaju što li je *sadašnja nevolja* u r. 26, što li *tjelesna nevolja* u r. 28a? Prije svega, treba ispraviti naš prijevod, jer u grčkom nije u oba izričaja ista riječ *nevolja*. Prvi puta je to *ananke-nužda, stiska* u pluralu *protivnosti, teškoće*, a u drugom je riječ o *thlipsis-tjeskoba* ili *jad, muka, patnja*. A i sami atributi su problematični: u r. 26 riječ je o *sadašnjoj* ili *narednoj* (kako prevodi Rupčić) »nevolji«, a u r. 28a doslovno o *tjelesnoj*, a po Rupčiću *zemaljskoj*. To-liko o rječniku.

A što je sa sadržajem? Pitanje se svodi na ovo: da li smo već u rr. 26—28a u eshatološkom ozračju ili istom u rr. 29—31? Kao uvijek u takvim slučajevima, egzegeti se razilaze. Po francuskoj ekumenskoj Bibliji u oba je slučaja riječ o obiteljskim neprilikama koje priječe vjernost Kristu (usp. Lk 12, 51—53 par). Po Léon-Doufouru²³ opet oba su izraza, *ananke* i *thlipsis*, tipična za novozavjetni eshatološki rječnik. Uistinu, po Sef 1, 15 parusija će biti *dan tjeskobe i nevolje*, po LXX *hemera thlipseos kai annakes*, a po Lk 21, 23 tada će biti *jad velik (ananke megale) na zemlji i gnjev nad ovim narodom*. M. Adinolfi²⁴ pokazuje kako su — na temelju rječnika — oba shvaćanja u Novom zavjetu moguća, ali — i same svagdašnje nevolje već imaju eshatološki predznak, mogu se smatrati pretečama velike nevolje neposredno prije parusije. Mt 24, 8 i Mk 13, 8 nazivlju ih *početak porođajnih boli*.

²³ *Marriage et continence*, str. 325—326; *L'appel au celibat*, str. 23.

²⁴ *Il matrimonio nella libertà*, str. 135—139.

M. Massimi²⁵ pod *ananke* razumijeva »svu bolnu napetost koja prati kršćansko nastojanje da preobrazi staru, grešnu narav u novog čovjeka u Kristu« (usp. 2 Kor 12, 10; 6, 4; 1 Sol 3, 17). Stoga pod *tjelesnom nevoljom* (r. 28) ne treba nužno razumjeti samu tjelesnost nego zaokupljenosti i brige svojstvene bračnom i obiteljskom životu koje i sam Isus u apokaliptičkom govoru — dakle u istoj perspektivi kao ovdje Pavao — smatra otežanjem već po sebi velikih nevolja: »Jao trudnicama i dojiljama u one dane «stoji u Mt 24, 19 i Lk 21, 23.

Ipak da ne bismo krivo shvatili Pavla, dužni smo staviti opasku s obzirom na brige bračnog i obiteljskog života. Pavao piše odveć sažeto, zaokupljen samo glavnom mišlju, pa se ne brine da se osigura s obzirom na sve čitateljeve primisli. Mogao bi, naime, netko zaključiti da u tom sklopu on preporučuje djevičanstvo kao *bezbriznije*, pa onda i *lagodnije*. Ili čak da potcjenjuje ženidbu ili potiče na zanemarivanje bračnih i obiteljskih dužnosti. Svakako nismo naj sretnije preveli ono *emerimnos* (r. 32) sa *bezbrizni*. Tu je Lj. Rupčić bolji: »Htio bih da budete *bez briga*.« Smisao je ovaj: djevičanstvom se oslobađajte obiteljskih briga, ali zato da se nesmetanije i svojskije možete »brinuti za Gospodnje« (rr. 33 i 34). Očito, Pavao ovdje ne misli žigosati dužne i opravdane brige bračnoga i obiteljskoga života. On samo upućuje na mogućnost slobode od tih i takvih briga, da se u prvi i isključiv plan stavi ona jedino potrebna briga oko privrženosti Gospodinu (r. 35). Ako je u djevičanstvu *lakše* ostvariti tu brigu, ne znači da je *lagodnije*. A ta je zadaća — briga oko privrženosti Gospodinu — i na kršćanskim bračnim drugovima: ako je ona njima *tegotnija*, tj. da se uza sve druge brige njoj dostojno posvete, nipošto od nje nisu oslobođeni.

Tu ponovno treba naglasiti: Pavao ovdje (u rr. 32—35) samo naoko postavlja stvari u oštroj i oporoj disjunkciji, kao neko »ili-ili«, kao da piše ovako: neoženjen se brine (samo) za Gospodnje, a oženjen se brine (samo) za svjetsko; neoženjen se brine (samo) kako da ugoditi Gospodinu — oženjen se brine (samo) kako da ugodi ženi. Nipošto tako! Onaj isključivi »samo« umjestan je doduše u prvom članu svake disjunkcije, ali je posve neumjestan u svakom drugom članu. Djevičanstvo je, dakle, u mogućnosti da brigu za Gospodnje i nastojanje oko privrženosti Gospodinu, tj. kako da mu ugodi, ostvaruje *neposredno* i *nesmetano*, a nadasve cjelovito. A supruzi to ostvaruju *posredno* — i *ne bez smetnji* — i u svakom slučaju nekako »*razdijeljeno*«, što se dakako može razumjeti i u dobrom smislu: dok si nastoje uzajamno *omiljeti* i *ugoditi* (grčki: *areskein*), upravo njegujući tu svoju uzajamnost, treba da zajedno njeguju i privrženost Gospodinu. Ta oni su se uzeli kao kršćanski supruzi, u *Gospodinu* — kako će Pavao reći u r. 39.

Nikako se, dakle, svi ovi rr. 25—35, a osobito rr. 32—35 ne smiju uzeti kao neko potcjenjivanje bračnih i obiteljskih obveza, kao neko utemeljenje za odnemanjivanje bračnih i obiteljskih dužnosti. To bi uostalom bilo izričito nasuprot sa rr. 3—5a, to jest sa bračnom *ofeile-debitum-dužnost* sa svim svojim konotacijama kao i sa svime što je Pavao rekao o bračnoj posveti (v. III. odsjek ovog izlaganja).

25 *Per un amore totale*, str. 143—144.

Kada, dakle, Pavao veli da je čovjek u braku *razdijeljen*, on ga time ne želi otetiti bračnim dužnostima, koliko god bile tjelesne i zemaljske, da bi se sav savcat — kao pojedinac — posvetio duhovnome svijetu, molitvi i kontemplaciji. On samo, između redaka doduše, usmjeruje bračne drugove, da sve to bude *pred Bogom* (usp. r. 20) i u *Gospodinu* (r. 39).

Naglašavajući vrijednosti djevičanstva, on i bračne drugove usmjeruje da — upravo njegujući uzajamnu pripadnost, te svoje bračno i obiteljsko zajedništvo — njeguju i privrženost Gospodinu. Tako djevičanstvo svijetli ženidbi kao znak. Oni se nikada ne smiju dovesti u situaciju da bi morali birati između bračnog druga i Gospodina. Naprotiv, njegujući svoju bračnu i obiteljsku uzajamnost treba da njeguju — i to ne samo nekako paralelno, nego upravo po svojoj njegovanoj uzajamnosti — privrženost Gospodinu. I baš tako brak postaje, za uzvrat, znakom djevičanstvu: njegovana bračna pripadnost slika je velikog otajstva pripadnosti Krista Crkvi i Crkve Kristu (usp. Ef 5, 26—33). Djevičanstvo tako upozoruje i upućuje bračne drugove na vrijednost koja je veća od braka i stoga zakonom braku: njegujući u svojoj uzajamnosti ujedno i privrženost Gospodinu, prevladavaju moguću *razdijeljenost*, na koju Pavao upozoruje, i ostvaruju *jedinstvenost* kršćanskoga, vjerničkoga bračnog i obiteljskog života. Posvećujući se svojim bračnim i obiteljskim dužnostima oni su pozvani — da nadovežemo na najbliži prethodni kontekst — u svojoj bračnosti »proslavljati Boga u svome tijelu« (1 Kor 6, 20). Djevičanstvo to ostvaruje isključivom, neposrednom i cjelovitom privrženosti Gospodinu.

Tako smo se primakli idealu i kršćanskog braka²⁶ i kršćanskoga djevičanstva.

2) KRATKOTRAJNOST I NESTALOST SADAŠNJICE (RR. 29—31)

Daljnji razlog za prednost djevičanstva i za relativizaciju ženidbe posve je eshatološki: te se zbilje ocjenjuju sa stajališta kršćanske konačnosti koja je *sad-nā* pred vratima. Možda bi se moglo odmah uputiti prigovor Pavlovu vrednovanju, da sve pada s time što on ni izdaleka nije bio svijestan odgode parusije kojoj smo mi svjedoci. A što ako je naše vrednovanje vremena odveć olako oslobođeno eshatološkoga naboja? Naveli smo već logij sv. Justina: »U čemu te zateknem, u tom ću te suditi«, što nas usmjeruje na posvješćenje da će svaki čovjek i svako razdoblje povijesti »stati pred Sina čovječjega« (Lk 21, 36) iz svoje situacije. To je smisao tzv. iruptivne ili provalne eshatologije, koja već provaljuje u našu sadašnjicu te je mnogostruko okonačuje. To je smisao spomenute formule A. Schweizera o »Intermisethik«. U tom svjetlu Pavlovo vrednovanje, uza svu spornost *njegove* eshatologije, ima trajno značenje.

Uočimo najprije dva izričaja, puna naboja, što nekako uokviruju važan isječak za točnije određenje Pavlova eshatološkoga stava: »Vrijeme je kratko! — Prolazi obličje ovoga svijeta (rr. 29 i 31b)!« Oba su izri-

²⁶ V. bilj. 20.

²⁷ Usp. ADINOLFI M., *Il matrimonio nella liberta*, str. 134—150; LEON—DUFOUR, *De bon esage de ce monde*, str. 27—28.

čaja po grčkom izvorniku vrlo slikovita, bar čisto rječnički, i u toj slikovitosti gotovo su neprevediva. Razmotrimo najprije što znači naše: »Vrijeme je kratko.« Prije svega, to nije kakvo god vrijeme. To nije *hronos* nego *kairos*, a to znači *sretna prilika*, danas bismo rekli *šansa* — hrvatski »živa« *zgoda* (v. veliki Klaićev rječnik iz god. 1978). Po Novom zavjetu, *kairos* je milosno vrijeme, od Boga dano za spasenje; vrijeme spasonosnog zahvata i djelovanja Boga po Kristu; vrijeme povlašćeno, koje ne znamo koliko će trajati, pa stoga i krajnje kritičko — sudbonosno i odlučno vrijeme. To je veliki »Dan«. A ono je, evo, *kratko*. Tako je Vulgata usmjerila sve daljnje prijevode, ali izvorni je *sun-estalmenos* bar u temeljnoj slikovitosti nautički izraz, a označuje situaciju kada se pred lukom *skuplja u jedra*, a u ruke uzimlju vesla da bi se brod, protiv svakog vjetra sigurno usmjerio priobaljenju i pristajanjju. To je čas krajnjeg usredotočenja svega osoblja. U tom smislu, po Pavlu, kršćanska je egzistencija u sudbonosnom *kairosu*, kada je čas prihvatiti se vesala i , ostavivši sve drugo po strani, usmjeriti se prema cilju. Stoga suvremeni prijevodi, da bar nekako izraze hitnost i neodgodivost »vremena«, prevode sa »vrijeme je *skraćeno*« ili možda *prekratko* (a da bi se čovjek sav savcat posvećivao ženidbi i svemu sličnome . . .). U takvu nesigurnom i sudbonosnom vremenu djevičanstvo je zapravo jedini izbor, čak — recimo ekstretno, tumačeći Pavlovu misao — čak i u braku, a pogotovo ako čovjek ima još mogućnost izbora životnog staleža.

Eto, tako Pavao ovdje procjenjuje kršćansku situaciju — nipošto kao apstraktan mislilac, nego kao krajnje zauzet vjernik. I na to se nadovezuje susljedni, vrlo snažan nagovor o nesigurnosti, prolaznosti i privremenosti svega zemaljskoga, pa i braka u rr. 29b—31b. Taj nagovor — uokviren s ova dva izričaja (u r. 29a i 31b) — završuje drugom slikom koja je i opet iščezla u hrvatskom prijevodu: »Prolazi obličje ovoga svijeta.« Snaga je izričaja u ovom obličju. Grčka riječ *shema* može značiti i *pozornica* i *obličje*, to jest *vanjština*. Oboje se svodi na jedno: uskoro, već sada, počinje drugačija, nova egzistencija, drugačije — novo postojanje, pa stoga i vrednovanje svega dosadašnjeg. U Apokalipsi, Onaj što sjedi na prijestolju veli: »Evo sve činim novo« (Otk 21, 5). Brak, očito, spada u stari režim, u stari poredak, u dosadašnjost (usp. Mt 22, 30).

U tom, dakle, sklopu — čvrsto uokvirenom s ova dva izričaja: »Vrijeme je prekratko« i »Prolazi obličje ovoga svijeta« — Pavao procjenjuje razloge za ženidbu, odnosno za djevičanstvo, pogotovo ako je kršćanin još u mogućnosti izabrati. Obje slike ističu privremenost i nestalnost svih zemaljskih vrednota i sudbonosnost prekratkog vremena, a s druge strane — nastaje novi poredak u kojemu se s promjenom pozornice s temelja mijenja svako dosadašnje vrednovanje. U tom i takvom ozračju — eshatološki tako nabijenom — kršćanski brak ima relativnu, ne asolutnu vrijednost, a djevičanstvo se pomalja kao sasvim osobita šansa.

Pogledamo li, dakle, stvar u bližem (1 Kor 6, 12—20) i u širem kontekstu (Ef 5, 25—33), Pavao si ovdje ni najmanje ne protuslovi u svom, možda čak i preoptimističkom pogledu na brak u svjetlu djevičanstva.

Dotakli smo se time cijele Pavlove — naoko — digresije unutar pohvale djevičanstva. Iz nje smo istakli samo početak i dočetak, izričaje koji je nekako uokviruju: »Vrijeme je kratko! — Prolazi obličje ovoga svijeta!« Izaželi smo odatle Pavlov argumenat iz kojega on izvodi prednost djevičanstva i označuje relativitete kršćanske ženidbe. No potrebno je da se još jednom točnije i neposrednije zabavimo cijelim ovim isječkom, i to zbog njegove dvostruke važnosti. On je, naime, prevažan za točno određenje Pavlova vrednovanja ženidbe i djevičanstva, a napose za relativizaciju kršćanske ženidbe. Ali taj je isječak jedan od temeljnih za kršćansku ascetiku, ili još više za cjelokupnu kršćansku aksiologiju. Na njemu se temelji zlatno pravilo o pravoj, dobroj upotrebi svijeta i o pravilnom kršćanskom vrednovanju tzv. zemaljskih vrednota. Izlažući tekst, treba da sve to nekako imamo pred očima.

Pavao ovdje — kao i u rr. 17—24 — ponovno poopćuje stvar. On se doduše u rr. 29b—31a poimence izražava samo o ženidbi — o sreći i nesreći — o posjedovanju. Ali je očito da mu je sve to samo primjerom da se izrazi o kršćanskom vrednovanju cjelokupnog stvorenja, svih zemaljskih vrednota. Možda više podsvjesno no svjesno, on ima pred očima obje nepravilnosti koje je malo prije spomenuo. Zabacuje obje pretjeranosti: i proizvoljno slobodarstvo (1 Kor 6) i pretjerani ascetizam koji zabacuje ženidbu (1 Kor 7). Pozivlje da se cjelokupna zbilja procjenjuje u novosti Kristovoj.

U tom je isječku bremenito onih *pet* »*hos me — kao da ne*« pod kojima stoje vrednote: ženiti se — plakati/radovati se — kupovati — uživati ovaj svijet. Oprečnim, potvrdnim i niječnim glagolima se na semitski način označuje totalitet: i ženiti se i ne ženiti — i plakati i ne plakati... sve je pod novim predznacima.

Oni koji se bave porijeklom Pavlove misli, ne ističu tu toliko nadovezanost na Stari zavjet ili stoicizam, nego na Isusov govor na gori: Mt 6, 19—34. Pavao je to pod dojmom poznatoga »Već jest — a još (sasvim) nije« što dijalektički upravlja kršćanskim vrednovanjem sadašnjice u smislu spomenute »Interimsethik«.

»Zbog Isusova uskrsnuća, dara Duha i parusije — piše Léon Dufour²⁸ — sadašnjica i skora budućnost shvaćaju se kao *koncentrirano vrijeme*. Kršćanin pripada jednom i drugom svijetu koji se sada prožimlju. Time on nije pred izborom: *ili* za ovaj *ili* za onaj svijet. On znade da snaga uskrsnuća i Duh Kristov djeluje već u ovom svijetu, pa se stoga odlučuje na sasvim nov način: za sadašnjicu ukoliko ima vrijednost budućnosti. Nastoji već ovdje živjeti onaj svijet. Stoga ovih *pet* »*kao da ne*« ne potiču na nepouzdanje u ovaj svijet koji bi se ocjenjivao samo zavodničkim i posve beznačajnim — u duhu korjenite stoičke *ataraksia*, ravnodušnosti. Nije se nužno *sasvim* odricati ovdašnjih radosti i strasti, a osobito nije nužno *otimati* se potrebnim ovosvjetskim, zemaljskim angažmanima. To bi značilo, protivno autentičnoj Pavlovoj misli, nekršćanski i nepravедno vrednovati svijet.«

Pet Pavlovih *kao da ne* žele samo upozoriti kršćanina na dužnu razdaljenost prema stvorenjima koja mu omogućuje prosudbu i procjenu

²⁸ *Du bon usage ce monde*, str. 29

i, dosljedno, slobodan izbor: da li da — ili ne. Svijet nije bog, ali nije ni naprosto beznačajan. Naprotiv, pun je značajnosti, pun mogućnosti da se upotrijebi dobro i za dobro. Stoga je kršćanin prema svijetu slobodan, ali ne besposlen; distanciran, ali ne nezainteresiran. Od svijeta se daje načiniti nebo, od sadašnjice sretna budućnost. Stoga kršćanin ne nastoji u svijetu ostati nezaposlen nego — sav dobro i oko dobra zaposlen. U tom smislu kršćanstvo ne zagovara naprosto *fuga mundi* — *bijeg od svijeta* nego zastupa *transformatio mundi* — *preobražaj svijeta*, za što može biti kadšto potreban i koristan i *bijeg-fuga*, ali ne kao cilj nego kao sredstvo. Te su misli opečatile konstituciju *Gaudium et spes* — *Radost i nada*.

M. Adinolfi²⁹ povezuje ovaj isječak, ovu digresiju s onom prije u rr. 17—24. Poziv na vjeru ne obvezuje kršćanina da promijeni svoju egzistencijalnu situaciju, već da je drugačije vrednuje i da je živi — kršćanski. Dijalektika tih pet *hos me-kaō da ne* obvezuje vjernika da se naspram ovozemaljskim vrijednostima odnosi u isto vrijeme sa zalaganjem i sa dužnom razdaljenošću i odricanjem. Kršćanin ne prezire svijet, on ga ne zanemaruje. On mu samo proniče dvoznačnost po kojoj stvari postaju dobre ili loše po tom kako se njima koristimo. One su dobre slugе, loši gospodari. Provalom novoga, budućeg svijeta u ovaj, sve su zbilje postale privremene, prolazne. Nemaju po sebi konačne vrijednosti, ali ih *agape-ljubav* može preobraziti i okončiti: mnogostruka ljubav prema Bogu i bližnjemu umije stvari upotrijebiti i posvetiti da postanu blago vječnosti.

Našemu je isječku najbliži Isusov logij u Lk 17, 28—30: neposredno prije potopa i uništenja Sodome ljudi su se ženili i udavali — kupovali i prodavali. »I dođe potop i sve uništi... Tako će biti isto u dan kad se Sin čovječji objavi.«

Zar treba još istaći, da ni u Isusa ni u Pavla to nije nagovor bračnim drugovima da se rastave ili odnemare. »Kršćanski suprug — piše M. Adinolfi — ponaša se *kaō da nije* oženjen, jer je uvjeren da ženidba nije sva vrednota, niti je vrhovna niti konačna, već je prolazna kao i sve druge, sretnе i mučne, zemaljske zbilje... Stoga kršćanski supruzi tome uvjerenju primjeruju svoj život. Teže za eshatološkim zbiljama, ali nastojeći da u Kristu ostvare što savršeniju uzajamnost. To pak zajedništvo ne otima im nego naprotiv zajamčuje posvemašnju kršćansku slobodu jednoga naspram drugoga i u najintimnijem životu.« Tu se, eto, otvaraju nova prostorja kršćanskoj ženidbi.«³⁰ Ta kršćanin je zarobljenik samo Kristov, a baš stoga i slobodnjak Gospodinov naspram svega drugoga (1 Kor 7, 22). U svjetlu Kristovu on ima jasan pogled na sve zemaljsko i bistru svijest o dvostrukoj svojoj pripadnosti: ovome i budućem svijetu. Sve ovdašnje suodnosi s ondašnjim, pretpostavljajući k svemu posvemašnju pripadnost i privrženost Gospodinu.

Tako po Léon-Dufouru³¹ eshatološka situacija nipošto ne utemeljuje potcjenjivanje ženidbe nego je samo relativizira: ona više nije apso-

29 ADINOLFI M., *Il matrimonio nella libertà*, str. 159—161.

30 N. čl., str. 168.

31 *Du bon usage de ce monde*, str. 29

lutna vrednota, nego baš suodnosna: ima svoju vrijednost »u Gospodinu«. U srcu same ženidbe već djeluje — ili treba da djeluje — eshatološki kvasac. To ne znači da se ona manje živi i uživa nego — svakako drugačije, pa stoga možda čak i više. Ženidba svakako postaje nosivom za budućnost, za vječnost. Tako se ni u daljnjem r. 30ab ne potcjenjuje afektivni život, radosti i žalosti, nego se afektivnost pravo usmjeruje, u duhu Fil 4, 4: »Radujte se uvijek u Gospodinu!« Ni vlasništvo se ne zabacuje (r. 30c) nego se posjednik — u smislu pouke Isusove o bogatašu koji na punim žitnicama gradi svu svoju sigurnost (Lk 12, 16—21) — usmjeruje da prema stvarima zauzme dužnu razdaljenost kako ne bi njime zagospodarile te da ih umije pretvoriti u »blago na nebu.«

Vrijedi još upozoriti na posljednji dvočlan: »Koji uživaju ovaj svijet, kao da ne uživaju« (r. 31). Možda bi se moglo postaviti pitanje o naglašenijem prijevodu dvaju negativnih glagola u posljednja dva dvočlana od ovih pet kao dane. U prva tri dvočlana imamo naprosto glagol u potvrdnom i niječnom obliku: imati — nemati; plakati — ne plakati; veseliti se — ne veseliti se. A u posljednja dva dvočlana hrvatski stoji: kupovati — posjedovati; uživati — uživati do dna. Ali grčki *kateho* ne znači naprosto *posjedovati* nego baš *zaposjesti* s prizvukom neizgubljivosti. Još više, *katahraomai* ne znači naprosto *ne uživati* nego *uživati do dna* (kao da je to jedino i konačno dobro), pa *iskapiti* po onoj: »Uzmi sve što ti život pruža!«

Na posljednjem se dvočlanu temelji drevno pravilo kršćanske asce­tike, pa onda i cjelokupne kršćanske aksiologije: »Uti, non frui« što znači: »Koristi se svijetom, ali ga ne uživaj.« To je već plod određena čitanja Pavlova izvornog izričaja za koje čitanje jamči stari aramejski prijevod: »Koji se koristi ovim svijetom, kao da ga ne uživaju.«³² Svakako bi bila iznakažena primjena toga aksioma kad bi se grijehom proglašavali svi — pa i nevini i zakoniti — užici i radosti koje je sam Bog stavio u čašku stvorenja te ih povezao i sa seksualnošću. Uostalom, takvo je mišljenje pod osudom Crkve.

Uostalom, ako ova tri retka sa pet *hos me-kao da ne* vrednujemo u Pavlovu duhu, kako to dobro primjećuje francuski ekumenski prijevod, onda u njima »Pavao ne pozivlje toliko na ravnodušnost naspram zemaljskih vrednota nego više na budnost da u njih posvema ne zaglibimo, dok su bitne zbilje drugdje.«

4) POZIV NA POSVEMAŠNJE SEBEDARJE (RR. 32—35)

No Pavao ovdje ne sustaje nego produžuje. Stoga ne valja ni da mi zaustavimo njegovu misao promatranjem onoga što piše u rr. 29—31. Baš se u nastavku najjače sučeljuju ženidba i djevičanstvo (rr. 32—35). M. Adinolfi³³ rasporedio je retke u rječitu sinopsu: slijeva prikazuje normalno stanje oženjenih, a zdesna prednosti djevičanski angažiranih:

³² Usp. ZERWICK M., *Analysis philologica Novi testamenti graeci*, Roma 1970, 2, ad h. 1., str. 193.

³³ *Matrimonio e celibato*, str. 79—80.

32a Rado bih da budete bez briga	(<i>amerimnous</i>):
33 oženjen (<i>gamesas</i>)	32b neoženjen (<i>agamos</i>)
brine se (<i>merimna</i>)	brine se (<i>merimna</i>)
za svjetsko	za Gospodnje
kako ugoditi (<i>arese</i>)	kako ugoditi (<i>arese</i>)
ženi	Gospodinu
34 i razdijeljen je (<i>memeristai</i>)	34b I žena neudata (<i>agamos</i>)
a udata	i djevica (<i>parthenos</i>)
brine se (<i>merimna</i>)	brine se (<i>merimna</i>)
za svjetsko	za Gospodnje
kako ugoditi (<i>arese</i>)	da bude sveta (<i>hagia</i>)
mužu	i tijelom i dušom.

I to govorim
vama na korist (*sumforon*):
ne da vam postavim zamku
nego da izgledno (*eushemon*)
i nesmetano (*aperispastos*)
budete privrženi (*euparedron*)
Gospodinu.

Pred nama su dvije kategorije kršćana. Zasada odmislimo da se za svaku hoće i poziv i karizma te susljedni slobodan i zrio izbor i opredjeljenje zajedno s njegovanjem izabranog stanja kroza sav život. Ono što ih u isto vrijeme karakterizira i luči jest *merimnao-brinuti se-biti zaokupljen*, ali ne toliko sam glagol — jedni se i drugi *svom dušom brinu*³⁴ — nego njegov objekt: *svidjeti se suprugu* — *svidjeti se Gospodinu*.

Pavlu očito nije do toga da do kraja razvije sve elemente jedne i druge strane; stalo mu je da do vrška istakne prednost djevičanstva koje do savršenstva dovodi kršćanski ideal savršene posvete Gospodinu. Tu su značajna tri pridjeva odn. priloga koji su rijetki u Novom zavjetu, pa ih je teško pravo prevesti. *Euparedron to Kurio* označuje intimno i neprekinuto zajedništvo života s Isusom Kristom. Mi smo preveli sa *privrženo*. Riječ *aperispastos* može imati dva bliska značenja: nesmetano i bez rastresenosti (možda je to nasuprot »razdijeljenosti« bračnih drugova u r. 34). Vrlo je blizak tome Lk 10, 40: »Marta bijaše sva zauzeta (*periespato*) posluživanjem.« te joj Isus prigovara: »Brineš se (*merimnas*) i uznemiruješ...«

Zaključak se po sebi nameće: »Otkako je težnja kršćaninova da ugodi Gospodinu Isusu i da bude s njime sjedinjen što intimnije i nesmetnije, u neprekinutu zajedništvu, jasno je da djevičanstvo ima apsolutne šanse pred ženidbom.« Ujedno se iz ovog isječka izvija: »Autentično djevičanstvo nužno je kristocentrično. A takvo je ukoliko ima za cilj stvarnu

³⁴ Kolik je naboj toga glagola najbolje ćemo osjetiti u ulomcima Isusove Besjede na gori: Mt 6, 25. 27. 28. 31. Ne može se prevršiti u brizi za Gospodnje, ali je — po Isusu — opasno prevršiti u tjeskobnoj brizi za svjetsko. — Zapazimo ovdje i zvučnu igru: *merimna* — *brine se* i *memeristai* — *razdijeljen je* u rr. 33–34.

posvemašnu posvetu Gospodinu Isusu i neprekidno zajedništvo s njime u nastojanju kako mu ugoditi i u dinamičnu sebedarju njegovoj volji.«³⁵

V. PAVAO I DJEVIČANSTVO

Moglo bi se dogoditi da nam briga da se pozabavimo svim vidovima Pavlova teksta zamagli na kraju izričit Pavlov nauk o djevičanstvu. Stoga — kao što smo pokušali u III. odsjeku iščitati svu Pavlovu misao o ženidbi, čitajući je i na negativu djevičanstva — treba da na kraju objedinimo Pavlove misli o djevičanstvu.

U ovako vrednovanoj kršćanskoj situaciji, koja je sva pod eshatološkim znakom, djevičanstvo ima prednost. Ono je svakako *kalon-dobro* (r. 26 i to 2x) — što se, po semitsku, može razumjeti i kao *bolje* — ono je *sumforon-korisno* (r. 35); ono je i *kreiton-bolje* (rr. 8—9 i 36—38) i *blaženije-sretnije* (r. 39). Dakako, uvijek ostaje da se za djevičanstvo prethodno hoće poziv i karizma, pa da je i nakon toga stvar slobodne, ali razborite i zrele odluke.

S obzirom na hitne kršćaninove zadatke da se pripravi za — po Pavlu, blisku — novu budućnost, treba odložiti sve zapreke i smetnje koje ga zapliću u ovostranost. Brak zadaje *tjelesne jade* (r. 28c), a svakako zapliće u zemaljske brige (rr. 32—35) koje sa sobom donose napast *razdijeljenosti* (r. 34): one, iako po sebi ne onemogućuju, a ono bar otežavaju prijeku potrebu da se čovjek primjereno posveti nadolazećem novom svijetu što ostaje zauvijek.

Temeljni je zakon kršćanskoga života — ponovimo posljednji puta — *privrženost Gospodinu* (r. 35). Tome treba da je otvoren i kršćanski brak, ali djevičanstvo to može ostvariti i kvantitativno i kvalitativno bolje od ženidbe. Tu se dakako upliće tema samog ostvarivanja: ostvarivani kršćanski brak, sa svim dužnim usmjerenjima, svakako je vredniji od neostvarena djevičanstva. Ali opet, ostvarivano kršćansko djevičanstvo — ne ulazeći ponovno u pitanje poziva i karizme — bez sumnje je kršćanski vrednije stanje.

I napokon, treba još jednom istaći: *kršćansko djevičanstvo* nije kakvo god. Djevičanski živjeti znači — uz tjelesni kvalitet — živjeti posve zaokupljen Bogom i Božjim, živjeti što savršenijim sebedarjem izručen Kristu i njegovu djelu.

Kristu svakako ne treba »luda djevica« (usp. Mt 25, 1—13). A mudra je djevica onaj i ona koji uz tjelesno djevičanstvo i potpunu uzdržljivost njeguju posvemašnju posvetu i cjelovitu sebedarnu zaokupljenost Bogom, Kristom — u kontemplaciji ili apostolskoj akciji, ili u obojem.

Napokon, po Isusovim riječima djevičanstvo je predokus, anticipacija uskrslog života, kada ćemo »zauvijek biti s Gospodinom« (1 Sol 4,17).

Očito, ovakvo vrednovanje *kršćanske ženidbe* i *kršćanskog djevičanstva* nesvodljivo je na čisto razumske razloge i uvide. Spada u puno ozračje vjere, u misterij Krista i povijesti spasenja (usp. Mt 19, 10—12).

Stoga je i odgoj za kršćansku ženidbu i odgoj za djevičanstvo stvar ozbiljne i svestrane, produbljene i zanosne vjerske inicijacije.

35 ADINOLFI M., *Matrimonio e celibato*, str. 83 i 84.

SUMMARIUM

Quid Paulus de matrimonio, quid de virginitate in se inque mutuis inter se relationibus docet in 1 Cor 7? Examinatur impridis contextus immediate praecedens (I, 2), ponitur quaestio de croatica versione vocis »coelibatus« (I, 3), determinatur auctoritas textus (I, 4). Tunc enumerantur principia quaedam generalia quae in textu reperiuntur (II): unicuique christiano etiam post conversionem preseverandum est in statu proprio, solummodo vita christiano modo ducatur (II, 1); pro matrimonio quoque vocatio requiritur, immo charisma (II, 2); christianus libertate fruitur, etiam admissa vocatione, utrumque statum eligendi an non (II, 3), ita tamen ut status vitae electae ulterius summa prudentia colatur (II, 4). Exinde omnia elementa de valore christiani matrimonii colliguntur, etiam »sub« textu abscondita (III). Valor peculiaris et praerogativa virginitatis effertur (IV), et quidem sub luce »praesentis necessitatis« (IV, 1), ob brevitatem et caducitatem valorum vitae praesentis (IV, 2), ubi — sub luce boni usus huius mundi (IV, 3) — magis adhuc sentitur commendatio virginitatis (IV, 4). Postremo magis clarescit momentum virginitatis, et quidem non cuiuscumque, sed »virginitatis sacrae« quae tota Deo devota est, Christi ob amorem libenter et ardentem suscepta atque in vitae obsequium deducta (V).